

Křížové kameny a kamenné kříže okresu Brno-venkov a Brno-město

Společnost přátel památných kamenů

část III. POHOŘELICKO

Sestavil:
Milan Šimek
damilphoto

Odkazy na data a zdroje jsou vypsány u jednotlivých formulářů

2021

I. Obecný úvod

Pojem drobných kamenných památek je poměrně široký a lze jej rozdělit podle různých hledisek. Navrhne zde členění, které přihlíží k původnímu významu a funkci, přičemž nebudeme zastírat, že jde o členění z mnoha ohledů nedokonalé. Rozdíly mezi pojmy se mohou u konkrétních případů stírat, objekt mohl plnit více různých funkcí nebo jej prostě nelze jednoduše zaškatulkovat.

Samotnou drobnou kamennou památkou přitom myslíme výrobek z kamene nebo několika kamenů sesazených dohromady, který není sám o sobě stavbou – tedy výsledek práce kameníka nebo kamenosochaře, nikoliv výtvar stavebníka, sestávající z většího množství kamenů.

Jedna z mnoha variant jak drobné kamenné památky rozdělit může být následovná:

1. **Pamětní kameny.** Zřejmě nejčastější, jak v historii, tak v současnosti. Jde o tradiční potřebu člověka zaznamenat pro budoucnost zásadní děje života jednotlivců i společnosti. Pamětní kameny byly a jsou osazovány na paměť radostných událostí i tragédií. Že jde o záležitost živou, dokládají ty stovky pomníčků a křížů kolem našich silnic a dálnic. Za pamětní kameny lze považovat vlastně všechny významové typy, včetně náhrobních kamenů nebo tzv. smírčích kamenů (vzhledem k zaměření soupisu se ovšem těmito budeme přece jen zabývat zvlášť), a to napříč historií. Jde o značnou část středověkých a raně novověkých kamenných památek a prakticky všechny takové, zřízené po roce 1800.
2. **Smírčí kameny a kříže.** Středověké a raně novověké právo, převzaté v našich zemích z právních kodexů německých měst (v Čechách se uplatnilo zejména tzv. magdeburské městské právo) umožňovalo akt, který bychom dnes nazvali mimosoudní vyrovnání. Smírčí smlouva měla jednak zastavit starou tradici krevní msty, jednak umožnit, aby se oběti zločinu (lépe řečeno pozůstalí) domohli jakéhosi odškodnění. Smlouva, sepsaná za přítomnosti ručitelů (nazývaných asi správněji „rukojmí“) stanovila jednak odškodné, jednak různé další povinnosti: poplatky vrchnosti, církvi atd. Součástí pokání pachatele mohla být i povinnost vytesat z kamene kříž nebo křížový kámen a osadit jen do místa, kde byl zločin spáchán. Na paměť budoucím generacím i jako akt smíření se s Bohem. Šlo samozřejmě jen o případy, kdy byl pachatel mordu znám, kál se ze svého činu a byl ochoten k obětem. V opačném případě zřejmě nastoupilo právo hrdelní, které už žádné mimosoudní vyrovnání nepřipouštělo... Existence smírčích smluv zaniká s počátkem 17. století de iure, de facto zřejmě místy do jisté míry přetrvává přes rozháranou dobu třicetileté války. První náznaky upouštění od kodexů městských práv přicházejí už s tzv. Koldínovými zákony ke konci 16. století, nicméně až zavedení Obnoveného zřízení zemského (1628 až 1629) a jeho ještě mnohem pozdější vymáhání éru smírčích smluv definitivně ukončilo. Skutečnost, že pojmem „smírčí kámen“ nazýváme často i objekt mnohem mladšího data, je způsobena spíše poněkud umělým rozdělením pro potřeby historiografické. V zásadě platí psané nepsané pravidlo, že za smírčí kámen je považována památka typu kamenného kříže nebo křížového kamene, postavená do roku 1800. Vše pozdější je již chápáno jako pamětní kámen. Z důvodů výše popsaných se v tomto soupise budeme raději držet již zmíněných pojmů křížový kámen a kamenný kříž, bez ohledu na dobu vzniku. Pokud půjde o smírčí kámen, bude toto zmíněno v textu ke konkrétnímu kameni.
3. **Sakrální památky.** Snad netřeba příliš popisovat. Kříže a Boží muka, sochy světců, mariánské a morové sloupy a podobně.
4. **Hraniční kameny**
5. **Stavební prvky a reliéfy.** Kamenná ostění portálů, oken a dveří, kamenné votivní nápisy, erby, ozdobné reléfy...
6. **Výrobně funkční kamenné památky.** Mlýnské kameny, smolné pece, pranýře atd.
7. **Dopravní značení, výstražné kameny.** Sem patří milníky, rozcestníky, brzdové kameny, mýtné kameny apod.

V okrese Brno-venkov a Brno je na naše poměry poměrně hojný počet dochovaných kamenných památek typu křížových kamenů (v menší míře kamenných křížů), přestože tyto počty samozřejmě nedosahují bohatosti západních Čech nebo Vysočiny. Z toho důvodu jsem si dovolil rozdělit region na menší a přehlednější části, a to podle klíče současných tzv. pověřených obcí (jejichž okrsky do jisté míry kopírují historické soudní okresy):

1. Ivančice
2. Kuřim
3. Pohořelice
4. Rosice
5. Šlapanice
6. Tišnov
7. Židlochovice

Kromě vyjmenovaných k seznamu přistupuje ještě město Brno, které je ze správního hlediska samostatným okresem.

Databáze je organizována v samostatných dokumentech (listech, formulářích) ke každému z objektů. Pro účely tohoto soupisu byly jednotlivé listy památek spojeny do jednoho souboru příslušného vždy ke konkrétní části okresu (tedy Ivančicko, Kuřimsko, Pohořelicko atd.). Je možné, že v budoucnu může být zřízena i interaktivní webová databáze; v takovém případě pak formuláře jednotlivých kamenů budou vyvolávány ze seznamu odkazů.

Na začátku každého formuláře je jednoduchá tabulka se základními informacemi (KK = křížový kámen nebo kamenný kříž, H = hraniční kámen, P = pamětní kámen s významem „novodobý“). Čísla odpovídají celostátní evidenci spravované muzeem v Aši.

II. Popisná část: Pohořelicko

K obvodu pověřené obce s rozšířenou působností Pohořelice náleží tato lokalita:

- Loděnice

KK	1935	Loděnice okr: Brno-venkov		
rozměry/ vznik	97/74/?			
materiál	načervenalý pískovec			
Přístupnost /stav	přístupný	ohlazen erozí, navětralý, nevhodné umístění		
poznámka	Kámen byl chráněn jako KP od roku 1958 do 1987, poté byl z ochrany vyňat. Zapsán do seznamu KP 1989, bez ochrany. Katal.č.: 1000161832, č. ÚSKP:48829/7-8228			

Umístění: Leží vsazen do vnějšího svahu příkopu u levé strany silnice od Dolních Kounic do Miroslavi, cca 1.5km za odbočkou k Loděnici a Jezeřanům, pod vzrostlou švestkou. Druhotné stanoviště.

Evidence (Aš): http://www.smircikrize.euweb.cz/CR/Brno_venkov/Loděnice.html

Památkový katalog NPÚ: www.pamatkovykatalog.cz/smirci-kamen-2304878

Evidenční list KP: https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=909781

Popis: Nepravidelně obdélníkový kámen s erozí a manipulací zaoblenými hranami, s vystupujícím pozitivním reliéfem latinského kříže na vodorovné podstavě (možná jde o horní část původního soklu pod opracovanou částí kamene). Lícni strana je značně ohlazená erozí, navětralá, s organickým pokryvem.

Současné uložení je druhotné. Původně stával vsazen na rozmezí pole a příkopu nad hranou náspu. Na současné místo byl zřejmě odhozen a časem zapadl plochou do povrchu země. V evidenčním listu KP NPÚ z 23.3.1995 se konstatuje potřeba zrestaurování kamene a osazení na původní místo, kde nebude poškozován údržbou silnice (kosení a zimní chemické posypy).

Ke kameni se traduje několik verzí původu. Tradičně bývá spojován s cyrilometodějskou misí, jiný výklad (bez upřesnění – snad tragédie nějakého kupce) zmiňuje souvislost s jantarovou stezkou. Údajně také měl označovat místo, kde splašený kuň zabil dívku, která tam žala trávu. Poslední legenda pak přisuzuje původ kamene bitvě u Loděnice roku 1185, kdy se střetlo vojsko českého krále Přemysla Otakara I s „Moravany“ znojemského údělného knížete Konráda II Oty (po vítězství Přemyslově byla Morava těsněji přivtělena k Českému království).

NPÚ ovšem datuje vznik památky přibližně až do 15. - 16. století.

Poznámka: východní stranou silnice prochází hranice katastru Loděnice a Jezeřany, kámen leží přímo na ní. Přesto jde zřejmě o náhodnou pozici, v seznamu bodového pole ČÚZK je smírčí kámen uveden pouze jako orientační pro nedaleký bod nivelační sítě (bod č.Od4 na opačné straně silnice, 18.5 m vzdálený směrem ke Kounicím; je chráněný skruží).

Historie: ---

Obrázky: (na další straně)

